

JAG
VILL
VETA

I WANT TO KNOW

KUINKA VOIN AUTTAA
RIKOKSEN KOHTEEKSI
JOUTUNEITA LAPSIA?

Johdanto	5
Lapsen oikeudet	6
Aikuisen velvollisuudet	7
Ilmoitus sosiaalitoimelle	7
Lapsen kohtaaminen	8
Tavalliset reaktiot	9
Lapsen tuki ja suojelu ilmoituksen yhteydessä	9
Sosiaalitoimen vastuu	10
Terveystuella	10
Aatteelliset järjestöt	10
Suojelu	11
Rikosilmoituksesta tuomioon	12
Esitutkinta	12
Asianomistajan oikeusavustaja	12
Lapsen erityisedustaja	13
Lapsen kuulustelu	14
Lääkärintarkastus ja oikeudellinen lääkärintuoto	15
Lastentalo (Barnahus)	15

Oikeudenkäynti	16–17
Korvaukset	18
Vahingonkorvaus	18
Vakuutus	18
Rikosvahinkokorvaus	19
Rikoksen todistajaksi joutuneen lapsen rikosvahinkokorvaus	19
Koulun korvausvelvollisuus	20
Yhteystiedot	22
Aatteelliset järjestöt	22
Viranomaiset ja muut tahot	22
Sanasto	24
Tietoa Rikosuhriviranomaisesta (Brottsoffermyndigheten)	26

SISÄLLYS

JOHDANTO

Vaikka lapsilla on oikeus turvalliseen kasvuun, monet joutuvat kokemaan väkivaltaa arjessaan sekä kotona että kodin ulkopuolella. Rikoksen uhriksi joutuminen voi olla vaikea kokemus kaikkein kaikkein.

Väkivallan kohteeksi joutuminen tai väkivaltaisessa ympäristössä kasvaminen voi aiheuttaa lapsille ja nuorille sekä lyhyt- että pitkäaikaisia seurauksia.

Tämä esite käsittelee lapsia, jotka joutuvat kokemaan väkivaltaa. Esite on suunnattu lähinnä henkilöille, jotka ovat tekemisissä lasten kanssa työssään, esimerkiksi koulussa, sosiaalitoimessa, terveydenhuollossa tai aatteellisessa toiminnassa. Lapsella tarkoitetaan kaikkia alle 18-vuotiaita.

Osoitteesta **www.brottsoffermyndigheten.se** voi lukea lisää aiheesta tai tilata aineistoa.

LAPSEN OIKEUDET

Kaikentyyppinen väkivalta voi vahingoittaa lasta vakavasti ja aiheuttaa sekä fyysisiä että psyykkisiä seurauksia. Lapsen oikeuksiin kiinnitetään huomiota lapsen oikeuksien yleissopimuksessa ja Ruotsin lainsäädännössä. Henkilöiden, jotka kohtaavat työssään lapsia, on ilmoitettava sosiaalitoimelle, jos he epäilevät lapsen kaltoinkohtelua. Tämä on tärkeää lapsen oikeuksien turvaamiseksi.

LAPSEN OIKEUKSIEN YLEISSOPIMUS

Lapsen oikeuksien yleissopimus on kansainvälinen sopimus, jonka Ruotsi on allekirjoittanut. Sopimuksessa määritellään, mitkä ovat lapsen oikeudet sukupuolesta, alkuperästä, uskonnosta tai vammaisuudesta riippumatta. Lapsilla on oikeus erityiseen huolenpitoon ja suojeluun, koska he ovat usein muita haa-

voittuvampia. Lapsen oikeuksien yleissopimus perustuu neljään keskeiseen periaatteeseen:

- Kaikilla lapsilla on samat oikeudet.
- Lapsen etu on otettava huomioon kaikissa päätöksissä.
- Kaikilla lapsilla on oikeus elämään ja kehittymiseen.
- Kaikilla lapsilla on oikeus ilmaista näkemyksensä, ja sitä on kunnioitettava.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, laiminlyönniltä ja seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Sopimuksessa kiinnitetään huomiota myös siihen, että kaltoin kohdelluilla lapsilla on oikeus tukeen ja apuun.

KURITUSKIELTO

Väkivallan käyttö kasvatustarkoituksessa on Ruotsissa kielletty. Rikoskaaren (brottsbalken) pahoinpitelyä koskevat säännökset suojaavat myös lapsia. Vanhemmat tai muut aikuiset eivät saa käyttää ruumiillista väkivaltaa lasta kohtaan tai loukata lasta muulla tavoin. Pienen lapsen pahoinpitely voidaan katsoa törkeäksi pahoinpitelyksi, jos rikoksen tekijä on aikuinen.

AIKUISEN VELVOLLISUUDET

Sosiaalipalvelutlain (socialtjänstlagen) mukaan jokaisen aikuisen, joka saa tietää lapsen kaltoinkohtelusta tai epäilee sitä, tulee ilmoittaa asiasta sosiaalitoimelle. Lasten parissa työskentelevän henkilön, joka saa tietää lapsen kaltoinkohtelusta tai epäilee sitä, on ilmoitettava asiasta viipymättä sosiaalitoimelle.

ILMOITUS SOSIAALITOIMELLE

Ilmoituksen sosiaalitoimelle voi tehdä pelkän epäilyn tai huolen perusteella. Lapsen kaltoinkohtelusta ei siis tarvitse olla todisteita.

Kun sosiaalitoimelle tehdään ilmoitus lapsen kaltoinkohtelua koskevasta epäilystä, sen on selvitettävä, mitä on tapahtunut. Sosiaalitoimen on päätettävä myös, tarvitaanko toimenpiteitä. Lapsen tarpeita koskevassa

selvityksessä on painotettava lapsen etua. Jos sosiaalitoimessa arvioidaan, että lapsi on vaarassa kotonaan, tilanne voi vaatia lapsen välitöntä huostaanottoa. Jos taas lapsi voi sosiaalitoimen arvion mukaan jäädä kotiinsa, kyseeseen voi tulla muita toimenpiteitä, kuten yhteysperhe ja tukikeskustelut Tiettyjä lapseen kohdistuneita vakavia rikoksia koskevissa epäilyissä sosiaalitoimi voi tehdä ilmoituksen poliisille tai syyttäjälle.

LAPSEN KOHTAAMINEN

Jos lapsen epäillään kokevan väkivaltaa, joutuvan pahoinpidellyksi tai muulla tavoin kaltoin kohdelluksi, on tärkeää, että asia otetaan vakavasti. Lähisuhdeväkivallan yhteydessä lapsi on usein lojaali väkivallan tekijää kohtaan, minkä vuoksi asiasta kertominen voi olla erittäin vaikeaa. Kaikkien aikuisten on uskallettava kysyä lapselta väkivallasta.

Välittämistä ja kiinnostusta voi osoittaa antamalla lapsen kertoa omaan tahtiin, kiirehtimättä.

Aikuisen tulee osoittaa, että hän pystyy kuuntelemaan ja ottamaan vastaan lapsen kertomuksen. Aikuisten vastuulla on toimia lapsen parhaaksi.

TAVALLISET REAKTIOT

Kaikenlainen väkivalta voi jättää jälkiä sen kohteeksi joutuneisiin lapsiin. Kaltoinkohtelu voi näkyä lapsissa eri tavoin. Merkkejä siitä voivat olla vatsa- tai pääkipu, univaikeudet, keskittymisvaikeudet, yksinäisyys tai aggressiivinen käytös. Lapsi voi myös kärsiä masennuksesta, toivottomuuden tunteesta ja traumaperäisestä stressihäiriöstä. Lisäksi lapsella voi olla fyysisiä vammoja, esimerkiksi mustelmia tai repimähaavoja.

Kaikilla lapsilla ei ole oireita eikä näkyviä vammoja kaltoinkohtelusta huolimatta. Jos näkyviä oireita ei ole, voi olla vaikea havaita, että lapsi on rikoksen uhri. Jokainen lapsi reagoi yksilöllisesti, ja reaktioita voi olla vaikea aavistaa etukäteen. Lapsen persoonallisuudella, elämäntilanteella ja sosiaalisilla verkostoilla on merkitystä lapselle aiheutuvien vaikutusten kannalta. Myös itse väkivaltatilanne sekä suhde tekijään voivat vaikuttaa lapsen reaktioihin.

Lähisuhdeväkivalta, kuten lapsen pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö, on erityisen vakavaa. Lapsi voi rikoksen uhriksi joutuneen aikuisen tavoin tuntea syyllisyyttä ja häpeää tapahtuneesta, vaikka vastuussa on tekijä. Kotona tapahtuva rikos voi olla erityisen rasittava lapselle, sillä tekijän ja kodin tehtävä on olla lapsen turvana.

LAPSEN TUKI JA SUOJELU ILMOITUKSEN YHTEYDESSÄ

Rikoksen kohteeksi joutunut tai väkivaltaa nähnyt lapsi tarvitsee tukea ja apua. Perheestä, ystävistä ja muista läheisistä muodostuvien sosiaalisten verkostojen lisäksi lapsi voi tarvita muuta tukea. Kyseeseen voi tulla kouluterveydenhuollon tai terveyskeskuksen tarjoama keskustelutuki, lasten ja nuorten psykiatrinen (BUP) hoito tai aatteellisen järjestön palvelut.

Terveydenhuollon tai sosiaalitoimen tarjoaman tuen ja avun saaminen edellyttää yleensä lapsen huoltajan hyväksyntää. Yhteishuoltajuudessa toinen huoltaja voi yrittää estää lasta tukevia toimia.

Sosiaalilautakunta voi päättää tietyistä tukija hoitotoimista toisen huoltajan vastustuksesta huolimatta, jos toimet ovat tarpeen lapsen edun huomioon ottamiseksi.

SOSIAALITOIMI

Kunnan sosiaalitoimen vastuulla on, että rikoksen uhri ja hänen omaisensa saavat tarvitsemaansa tukea ja apua. Tämä koskee erityisesti rikoksen uhriksi joutuneita lapsia sekä lapsia, jotka ovat joutuneet todistamaan läheisiinsä kohdistunutta väkivaltaa. Sosiaaliviranomaisilla on vaitiolovelvollisuus.

Joillain paikkakunnilla on myös erityistä tukitoimintaa, esimerkiksi nuorten rikoksen uhrien tukikeskus (stödcentrum för unga brottsoffer) ja Lastentalo (Barnahus). Kunnan sosiaalitoimelta saa lisätietoa lapsia koskevasta erityistoiminnasta.

Erittäin vakavissa tapauksissa lapsi voidaan nuorten hoitoa koskevan lain (lagen om vård av unga, LVU) mukaan ottaa huostaan tahdonvastaisesti. Kunnan sosiaalilautakunta jättää tahdonvastaista hoitoa koskevan hakemuksen hallinto-oikeudelle, joka tutkii asian ja päättää mahdollisesta huostaanotosta.

Kiireellisissä tilanteissa sosiaalilautakunta

voi päättää välittömästä huostaanotosta. Hallinto-oikeuden on vahvistettava päätös viikon kuluessa.

TERVEYDENHUOLTO

Terveydenhuollon tärkeänä tehtävänä on hoitaa vammoja sekä selvittää, voivatko ne olla rikoksen aiheuttamia, ja todentaa ne, jos näin on. Lastenneuvoloissa (BVC) ja kouluterveydenhuollossa työskentelevät ovat periaatteessa tekemisissä jokaisen lapsen kanssa. Niinpä heillä on mahdollisuus havaita lapsen kaltoinkohtelu.

Rikoksen kohteeksi joutuneet tai väkivaltaa nähneet lapset voivat tarvita hoitoa sekä fyysisiin että psyykkisiin oireisiin terveyskeskuksessa tai sairaalassa. Kriisitilanteessa lapsille tarjoavat keskustelutukea ja -apua lasten ja nuorten psykiatriset vastaanotot, joita on koko maassa.

Nuoret voivat hakeutua nuorisovastaanotoille, joissa he voivat keskustella kuraattorin, kättilön tai sairaanhoitajan kanssa ja saada heiltä apua.

Monilla vastaanotoilla on myös lääkäri, gynekologi ja psykologi. Osoitteessa www.umo.se on vinkkejä ja neuvoja sekä maan kaikkien nuorisovastaanottojen yhteystiedot.

Terveydenhuoltohenkilöstöllä on vaitiolovelvollisuus, mutta heidän on ilmoitettava sosiaalitoimelle, jos he epäilevät lapsen kaltoinkohtelua. Heillä on myös oikeus ilmoittaa tietyistä vakavista lapseen kohdistuneista rikoksista poliisille tai syyttäjälle.

AATTEELLISET JÄRJESTÖT

Aatteelliset järjestöt, kuten rikosuhripäivystykset (brottsofferjour), naispäivystykset (kvinnorjour), tyttöpäivystykset (tjejjour) ja lasten oikeuksia ajavat järjestöt, täydentävät yhteiskunnan tarjoamaa apua ja tukea. Ne antavat tietoa lapsen oikeuksista, vastaavat kysymyksiin ja tarjoavat joissain tapauksissa tukikeskusteluja. Kaikkia aatteellisissa järjestöissä toimivia sitoo vaitiololupaus. Lapset voivat itse ottaa yhteyttä esimerkiksi BRIS-järjestöön, tyttöpäivystyksiin tai Unga BOJ -järjestöön.

SUOJELU

Uhkaa ja väkivaltaa kokevien lasten turvallisuutta voidaan parantaa monin tavoin. Suojelutoimia ovat esimerkiksi lähestymiskielto, turva-asuminen ja suojattu henkilöllisyys. Sekä rikoksen kohteeksi joutunutta lasta että hänen suojelua tarvitsevaa huoltajaansa voidaan suojella.

Jotta lasta pystytään suojelemaan, on tärkeää, että toimet suunnitellaan yhdessä poliisin, sosiaalitoimen ja koulun kanssa. Poliisi, Verovirasto (Skatteverket) ja Tietosuojavaltuutettu (Datainspektionen) voivat antaa käytännön neuvoja siitä, miten lapsesta vastaava voi itse parantaa omaa ja lapsen päivittäistä turvallisuutta.

RIKOSILMOITUKSESTA TUOMIOON

Epäilystä rikoksesta on tärkeää tehdä ilmoitus poliisille lapsen oikeuksien turvaamiseksi ja lapsen suojelemiseksi. Sekä vakuutusyhtiöt että Rikosuhriviranomainen (Brottsoffermyndigheten) edellyttävät yleensä rikosilmoituksen tekemistä ennen kuin ne käsittelevät rikoksesta mahdollisesti maksettavia vahingonkorvauksia. Huoltajalla ja yksityishenkilöllä on aina mahdollisuus ilmoittaa epäilystä rikoksesta poliisille. Lasten parissa työskentelevillä on myös oikeus ilmoittaa tietyistä vakavista lapsen kohdistuneista rikoksista poliisille tai syyttäjälle.

Poliisi tai syyttäjä päättää ilmoituksen perusteella mahdollisen esitutinnan aloittamisesta. Poliisin ja syyttäjän on annettava olennaista tietoa rikoksen kohteeksi joutu-

neesta lapsesta vastaavalle henkilölle, jolle kyseistä henkilöä epäillä rikoksesta.

Rikosilmoitus on helpoin tehdä lähimmällä poliisiasemalla tai soittamalla numeroon 114 14. Rikosilmoituksen yhteydessä voi olla hyvä tehdä ilmoitus myös sosiaalitoimelle, jotta poliisi ja sosiaalitoimi voivat koordinoida toimenpiteitään.

Lisätietoja rikosilmoituksesta on osoitteessa www.polisen.se.

ESITUTKINTA

Kun poliisilla tai syyttäjällä on syytä uskoa, että lapsi on joutunut rikoksen kohteeksi, aloitetaan esitutkinta. Esitutinnan aikana voidaan kuulustella epäiltyä, todistajia sekä myös lasta.

Kaikilla rikoksen uhreilla on oikeus ottaa mukaansa tukihenkilö esitutinnan aikana toimitettavaan kuulusteluun. Lapselle voi olla erityisen tärkeää, että mukana on henkilö, jonka seurassa lapsi tuntee olonsa turvalli-

seksi. Tällainen henkilö voi olla perheenjäsen, ystävä tai sosiaalitoimen tai aatteellisen järjestön edustaja. Henkilö, jolla on antaa poliisille tapahtumaa koskevia tietoja, ei voi olla tukihenkilö, jos häntä aiotaan kuulla todistajana tutkinnassa.

Kun asianomistaja on alle 18-vuotias, esitutkinta on suoritettava erityisen pikaisesti ja sen on oltava valmis kolmen kuukauden kuluessa.

Jos syyttäjä katsoo, että rikoksesta epäillyn tuomitsemiseen on riittävästi näyttöä, epäiltyä vastaan nostetaan syyte. Seuraava vaihe on oikeudenkäynti tuomioistuimessa.

ASIANOMISTAJAN OIKEUSAVUSTAJA

Joskus rikoksen uhrilla on oikeus omaan oikeudelliseen avustajaan eli asianomistajan oikeusavustajaan. Tämä koskee lähinnä seksuaalirikoksia ja lähisuhdeväkivaltaa, mutta myös muuta rikollisuutta, jos avustajaan on erityinen tarve. Lapset saavat usein oikeusavustajan.

Huoltajan tulee keskustella mahdollisimman pian poliisin tai syyttäjän kanssa, voiko lapsi saada oikeusavustajan. Käräjäoikeus päättää tämän jälkeen, onko lapsella oikeus avustajaan, ja määrää hänelle avustajan. Valittavasta asianomistajan oikeusavustajasta on mahdollista tehdä ehdotuksia.

Asianomistajan oikeusavustajan tehtävänä on tukea ja auttaa lasta sekä esitutkinnassa että oikeudenkäynnissä. Oikeusavustaja voi myös avustaa syytteessä ja ajaa lapsen vahingonkorvauskannetta. Apu on maksutonta rikoksen uhrille.

LAPSEN ERITYISEDUSTAJA

Jos huoltajaa epäillään omaan lapseensa kohdistuneesta rikoksesta, lapsi voi saada erityisedustajan. Sama pätee, jos rikoksesta epäillyllä on läheinen suhde huoltajaan. Erityisedustajaa hakee syyttäjä. Käräjäoikeus päättää, onko lapsella oikeus erityisedustajaan, ja määrää edustajan päätöksensä jälkeen.

Erityisedustaja huolehtii huoltajan sijaan lapsen oikeuksista ja eduista esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä. Erityisedustaja voi esimerkiksi päättää, tehdäänkö lapselle lääke-rintarkastus, tuoda lapsen poliisikuulusteluun ja auttaa lasta vaatimaan vahingonkorvausta oikeudenkäynnissä.

Erityisedustajaksi voidaan määrätä asianajaja, asianajotoimiston avustava lakimies tai joku muu. Erityisedustajalta vaaditaan tietoa ja kokemusta sekä ominaisuuksia, joiden perusteella hän on erityisen sopiva tehtävään.

LAPSEN KUULUSTELU

Poliisilla on kuulustelijoita, jotka on koulutettu kuulustelemaan lapsia. Kuulustelu on suunniteltava ja toteutettava niin, ettei lapselle aiheudu vahinkoa.

Huoltajan tulee olla alle 15-vuotiaan lapsen mukana kuulustelussa, jollei häntä epäillä rikoksesta ja jollei se vaikuta haitallisesti tutkintaan. Huoltaja ei saa aina istua kuu-

lusteluhuoneessa, mutta hänen tulee olla käytettävissä ennen kuulustelua ja sen jälkeen. Jos huoltajaa kuullaan todistajana, hän ei useinkaan voi olla läsnä lapsen kuulustelussa. Lapsen mahdollisen oikeusavustajan tai erityisedustajan tulee kuitenkin olla läsnä.

Lasta saa kuulustella vain niin yksityiskohdaisesti kuin olosuhteet vaativat. Jotta tapahtuneesta saataisiin mahdollisimman kattava kuva, lasta on yleensä hyvä kuulustella monta kertaa. Kuulustelun tarkoituksena on ennen kaikkea todisteiden varmistaminen. Kuulustelu voi olla lapselle rasittavaa, mutta tapahtuneesta kertominen voi tuntua myös helpottavalta.

Kuulustelu on videoitava, jos lapsi on alle 15-vuotias tai jos hänen ei muusta syystä voida olettaa osallistuvan oikeudenkäyntiin. Videokuulustelua tulee harkita myös 15 vuotta täyttäneen lapsen kohdalla, jos kyse on esimerkiksi vakavaa väkivaltaa koskevasta epäilystä.

LÄÄKÄRINTARKASTUS JA OIKEUDEL- LINEN LÄÄKÄRINLAUSUNTO

Lääkärintarkastus on tärkeä sekä lapsen vammojen hoitamiseksi että niiden todentamiseksi. Jos vammoja ei ole, tiedon saaminen siitä voi tuntua lapsesta helpottavalta. Terveystieteiden tutkimuskeskukseen hakeutuminen on huoltajan vastuulla, jos lapsella arvioidaan olevan vammoja. Jos lapsella on erityisedustaja, hänen tehtävänsä on ottaa kantaa mahdolliseen lääkärintarkastukseen.

Jälkien varmistaminen ja vammojen kirjaaminen oikeudelliseen lääkärintarkastukseen on tärkeää, jotta syyttäjä voi todistaa lapsen joutuneen rikoksen uhriksi. Kun kyseessä on lapsen kohdistunut rikos, oikeudellisen lääkärintarkastuksen perustana olevan tarkastuksen tekee yleensä lastenlääkäri tai oikeuslääkäri.

LASTENTALO (BARNAHUS)

Monilla paikkakunnilla on Lastentalo. Poliisi, syyttäjä ja sosiaalitoimi tekevät Lastentalossa

yhdessä selvitystyötä, kun lapsen epäillään joutuneen vakavan rikoksen uhriksi. Joskus mukana on myös Oikeuslääketieteen viraston (Rättsmedicinalverket) sekä lasten- ja nuorisopsykiatrian (BUP) edustajia.

Ajatuksena on, että lapsi saa tulla lapsille sopeutettuun ympäristöön, jossa on mahdollisuus tehdä erilaisia selvityksiä. Näin lasta ei tarvitse kuljettaa viranomaiselta toiselle. Rikosta voidaan tutkia ja lapsi saa tukea ja hoitoa samassa paikassa.

OIKEUDENKÄYNTI

Jos syyttäjä nostaa syytteen esitutkinnan valmistuttua, asia käsitellään oikeudenkäynnissä. Alle 15-vuotiaan asianomistajan ei aina tarvitse olla läsnä oikeudenkäynnissä. Sen sijaan oikeudessa voidaan näyttää aiemmin nauhoitettu kuustelu. Jos lapsi on läsnä oikeudenkäynnissä, syytetty voi olla toisessa huoneessa, kun lasta kuullaan. Tällöin syytetty seuraa kuulemista kättimen kautta

Jos oikeudenkäynnissä käsitellään erittäin arkaluonteisia asioita, kuten seksuaalirikoksia, tuomioistuin voi päättää, että vain tietyt henkilöt saavat olla läsnä istuntosalissa. Käsitteily tapahtuu silloin suljetuin ovin.

Oikeudenkäynnin päättyttyä tuomioistuin päättää tuomiosta. Käräjäoikeuden tuomioon tyytymätön asianosainen voi valittaa tuomiosta hovioikeuteen.

Rikosuhriviranomaisen Oikeudenkäyntikoulussa (Rättegångsskolan) osoitteessa **www.rättegångsskolan.se** on lisätietoja oikeudenkäynnin kulusta. Oikeudenkäyntikoulu voi olla hyvä apuväline oikeudenkäyntiin valmistautumista varten.

Istuntosali

Syyttäjän pöytä
(vasemmalta oikealle):
Asianomistajan oikeusavustaja
Asianomistaja
Syyttäjä

Tuomarin pöytä
(vasemmalta oikealle):
Lautamies
Lautamies
Puheenjohtaja
Pöytäkirjanpitäjä
Lautamies

Todistajan pöytä:
Todistaja

Mahdollinen yleisö

Puolustajan pöytä
(vasemmalta oikealle):
Puolustusasianajaja
Syytetty

KORVAUKSET

Jos lapsi on joutunut rikoksen uhriksi, syyttäjää, asianomistajan oikeusavustaja tai erityisedustaja voi hakea vahingonkorvausta oikeudenkäynnin yhteydessä. Lapsella voi olla oikeus korvaukseen ensisijaisesti vahingonkorvauksen kautta, toissijaisesti vakuutuksen kautta ja kolmanneksi valtion rikosvahinkokorvauksen kautta.

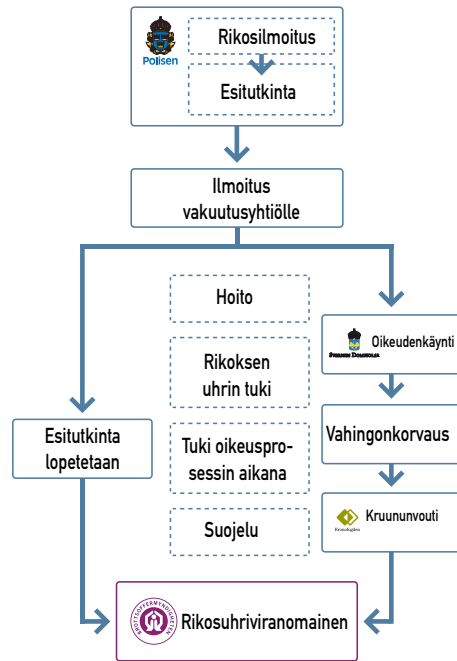
VAHINGONKORVAUS

Lapsi voi saada korvausta rikoksen yhteydessä syntyneistä vahingoista. Jos tuomioistuimien tuominnut syytetyn maksamaan vahingonkorvausta, korvausta ei kuitenkaan saa automaattisesti. Rikoksen tekijä ei ehkä pysty maksamaan tai ei maksa vapaaehtoisesti. Tässä tapauksessa Kruununvouti (Kronofo-

gden) auttaa lasta rahojen saamisessa. Jos tekijä pystyy maksamaan, Kruununvouti varmistaa, että rikoksen uhri saa hänelle kuuluvan vahingonkorvauksen. Kruununvoudin apu on maksutonta erityistapauksia lukuun ottamatta.

VAKUUTUS

Jos rikoksen tekijä on tuntematon tai jos tuomittu tekijä ei pysty maksamaan vahingonkorvausta, lapsella voi kuitenkin olla oikeus korvaukseen. Lapsi voi saada korvausta vakuutusyhtiöstä, jos hänellä on rikosvahinkoja korvaava vakuutus. Lapsi voi kuulua esimerkiksi lapsivakuutuksen tai tapaturmavakuutuksen piiriin koulun kautta. Näistä vakuutuksista korvataan lähinnä kuluja ja pysyviä vammoja. On tärkeää, että vamma todennetaan terveydenhuollossa ja vakuutusyhtiölle tehdään ilmoitus mahdollisimman pian rikoksen jälkeen.

RIKOSVAHINKOKORVAUS

Rikosvahinkokorvaus on valtion maksama korvaus, johon rikoksen uhrilla voi olla oikeus, kun kukaan muu ei voi korvata rikoksen yhteydessä syntyneitä vahinkoja. Korvaus voi tulla kyseeseen, kun rikoksen tekijä on tuntematon tai kun tuomittu tekijä ei pysty maksamaan vahingonkorvausta. Jos rikoksen uhrilla ei ole vakuutusta tai jos vakuutus ei kata koko vahinkoa, valtio voi joissain tapauksissa maksaa rikosvahinkokorvausta. Korvausta haetaan Rikosuhriviranomaiselta.

Jos rikoksesta epäilty pystytään osoittamaan, rikosvahinkokorvauksen saaminen edellyttää yleensä kyseisen henkilön tuomitsemista tuomioistuimessa. Tämä on vaatimuksena lähes aina lähisuhdeväkivaltatapauksissa. Jos tekijä on tuntematon, rikosvahinkokorvauksen maksaminen lapselle edellyttää selvitystä, esimerkiksi esitutkintaa, joka osoittaa, että lapsi ei ole joutunut onnettomuuteen vaan hän on rikoksen uhri.

RIKOKSEN TODISTAJAKSI JOUTUNEEN LAPSEN RIKOSVAHINKOKORVAUS

Lähisuhdeväkivallan todistajaksi joutuneella lapsella voi olla oikeus rikosvahinkokorvaukseen. Valtio on siis korvausvastuussa lapselle, joka on joutunut läheiseen henkilöön kohdistuneen rikoksen todistajaksi, vaikka lapsi ei voi saada vahingonkorvausta tekijältä. "Todistajaksi joutuminen" merkitsee sitä, että lapsi on nähnyt tai kuullut rikollisen teon. Lapsi on saattanut joutua todistamaan, kun toinen vanhempi tai joku muu lapsen läheinen on pahoinpidellyt tai uhkaillut toista vanhempaa. Kyse voi olla myös sisaruksiin kohdistuneesta väkivallasta. Väkivalta- tai seksuaalirikoksen todistajaksi joutuminen oikeuttaa korvaukseen. Lapsi voi saada korvausta myös, jos hän on joutunut todistamaan, kun toinen vanhempi on uhkaillut toista vanhempaa tai tuhonnut yhteisen kodin. Kaikki tapaukseen

liittyvät seikat arvioidaan, mutta ennen kaikkea arvioidaan rikoksesta lapselle aiheutunut vahinko, loukkaus ja vaara. Korvauksen suuruus riippuu rikoksen vakavuudesta.

Rikosvahinkokorvauksen maksaminen rikoksen todistajaksi joutuneelle lapselle edellyttää useimmiten, että kyseisestä rikoksesta on annettu langettava tuomio. Lisäksi on oltava jonkinlaista näyttöä – mieluiten esitutkinnassa, teonkuvauksessa tai tuomiossa – siitä, että lapsi on nähnyt tai kuullut rikoksen.

Lisätietoa rikosvahinkokorvauksesta ja sen hakemisesta on osoitteessa

www.brottsoffermyndigheten.se.

KOULUN KORVAUSVELVOLLISUUS

Jos lasta on loukattu kouluympäristössä, koulu voi olla korvausvelvollinen, koska se ei ole suojellut lasta riittävästi. Lapsen tilanteesta on ensisijaisesti ilmoitettava opettajalle tai rehtorille. Jos lapsi ei kuitenkaan saa apua, hänestä

voi tehdä ilmoituksen Kouluasioiden valvontaviraston (Skolinspektionen) Lapsi- ja oppilasiamiehelle (BEO), joka selvittää asiaa.

YHTEYSTIEDOT

AATTEELLISET JÄRJESTÖT

Lasten oikeudet yhteiskunnassa (Barnens Rätt I Samhället, BRIS)

BRIS-puhelin: 116 111
BRIS-aikuispuhelin: 077-150 50 50
info@bris.se
www.bris.se, www.barnperspektivet.se

Rikosuhripäivystysten Keskusliitto (Brottsofferjourernas Riksförbund, BOJ)

Päivystyspuhelin: 0200-21 20 19
boj.riks@boj.se, unga@boj.se
www.boj.se, www.ungaboj.se

Seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten läheisten yhdistys (Föreningen Anhöriga Till Sexuellt Utnyttjade Barn, ATSUB)

Puh. 08-644 2112
info@atsub.se
www.atsub.se

Ruotsin naispäivystysten ja tyttöpäivystys- ten keskusjärjestö (Riksorganisationen för kvinnojurer och tjejjourer i Sverige, Roks)

Puh. 08-442 99 30
info@roks.se
www.roks.se, www.tjejjouren.se

Insestin vastaisten tukikeskusten keskusjärjestö (Riksföreningen stödcentrum mot incest, Rsci)

Päivystyspuhelin: 08-696 00 95
jour@rsci.nu
www.rsci.nu

Pelastakaa Lapset (Rädda Barnen)

Puh. 08-698 90 00
info@rb.se
www.rb.se

Ruotsin nais- ja tyttöpäivystysten keskusliitto (Sveriges Kvinno- och Tjejjour- ers Riksförbund, SKR)

Puh. 08-642 64 01
info@kvinnojouren.se
www.kvinnojouren.se, www.tjejjouren.se

Terrafem

Monikielinen tukea ja neuvoja tarjoava päivystys
ulkomaista syntyperää oleville naisille ja tytöille
Päivystyspuhelin: 020-52 10 10
info@terrafem.org
www.terrafem.org

VIRANOMAISET JA MUUT TAHOT

Kouluasioiden valvontaviraston Lapsi- ja oppilasasiamies (Barn- och elevombudet på Skolinspektionen, BEO)

Puh. 08-586 080 00
beo@skolinspektionen.se
www.skolinspektionen.se

Rikosuhriviranomainen (Brottsoffermyndigheten)

Puh. 090-70 82 00
registrator@brottsoffermyndigheten.se
www.brottsoffermyndigheten.se,
www.rattengangsskolan.se

Tietosuojavaltuutettu (Datainspektionen)

Puh. 08-657 61 00

datainspektionen@datainspektionen.se

www.datainspektionen.se, www.kränkt.se

Tuomioistuinlaitos (Domstolsverket)

Puh. 036-15 53 00

domstolsverket@domstol.se

www.domstol.se

Kruununvouti (Kronofogden)

Asiakaspalvelu, puh. 0771-73 73 00

kronofogdemyndigheten@kronofogden.se

www.kronofogden.se

**Kansallinen naisten turvakeskus
(Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK)**

www.nck.uu.se

NCK:n alaisuudessa toimii naisten tukipuhelin

Kvinnofridslinjen.

Päivystyspuhelin: 020-50 50 50

www.kvinnofridslinjen.se

Poliisi (Polisen)

Puh. 114 14

Puh. hätätilanteessa: 112

www.polisen.se

Oikeusapuvirasto (Rättshjälpsmyndigheten)

Puh. 060-13 46 00

registrator@rhm.dom.se

www.rattshjalp.se

34 35

Verovirasto (Skatteverket)

Puh. 0771-778 778

www.skatteverket.se

(Ota yhteyttä (Kontakta oss) -linkin kautta

löytyvät paikallisten verotoimistojen

yhteystiedot)

Sosiaalhallitus (Socialstyrelsen)

Puh. 075-247 30 00

socialstyrelsen@socialstyrelsen.se

www.socialstyrelsen.se

**Ruotsin kunnat ja maakäräjät (Sveriges
Kommuner och Landsting, SKL)**

Puh. 08-452 70 00

info@skl.se

www.skl.se (Kunnat ja maakäräjät (Kommuner och

landsting) -linkin kautta löytyvät oman kunnan

sosiaalitoimen yhteystiedot)

Nuorisovastaanotot (Ungdomsmottagningar)

Kaikkien paikallisten nuorisovastaanottojen

yhteystiedot ovat osoitteessa www.umo.se

Syyttäviviranomainen (Åklagarmyndigheten)

Puh. 08-453 66 00

registrator.riksaklagaren@aklagare.se

www.aklagare.se

Tarjolla on myös muunlaista tukea, esimerkiksi nuorten rikoksen uhrien tukikeskukset (stödcentrum för unga brottsoffer) ja Lastentalot (Barnahus). Lisätietoja saa kunnan sosiaalitoimelta, ks. Ruotsin kunnat ja maakäräjät (Sveriges Kommuner och Landsting).

SANASTO

RIKOS (BROTT)

Lain mukaan rangaistava teko.

RIKOSASIA (BROTTMÅL)

Epäilty rikos, joka käsitellään tuomioistuimessa.

TUOMIOISTUIN (DOMSTOL)

Viranomais, joka antaa tuomion esimerkiksi rikosasiassa. Yleiset tuomioistuimet: käräjäoikeus (ensimmäinen oikeusaste), hovioikeus (toinen oikeusaste), korkein oikeus (ylin oikeusaste).

ESITUTKINTA (FÖRUNDERSÖKNING)

Poliisin tai syyttäjän johdolla tehtävä selvitys rikoksen selvittämiseksi.

USKOTTU MIES (GOD MAN)

Henkilö, joka hoitaa tehtäviä jonkun toisen lukuun. Voi esimerkiksi auttaa laskujen maksamisessa tai hakea rikosvahinkokorvausta lapsen puolesta. Uskotun miehen määrää käräjäoikeus.

TEKIJÄ (GÄRNINGSPERSON)

Rikoksen tehnyt henkilö.

PÄÄKÄSITTELY (HUVUDFÖRHANDLING)

Oikeudenkäynti eli suullinen käsittely tuomioistuimessa ennen asian ratkaisemista.

SOVITTELU (MEDLING)

Rikoksen uhri ja tekijä tapaavat ja käyvät yhdessä puolueettoman sovittelijan kanssa läpi tapahtuman ja sen seuraukset. Sovittelu on vapaaehtoista sekä rikoksen uhrille että tekijälle.

ASIANOMISTAJA (MÅLSÄGANDE)

Rikoksen kohteeksi joutunutta tai rikoksen vuoksi vahinkoa kärsinyttä henkilöä kutsutaan asianomistajaksi oikeusprosessin aikana.

ASIANOMISTAJAN OIKEUSAVUSTAJA (MÅLSÄGANDEBITRÄDE)

Oikeustieteellisen koulutuksen saanut henkilö, useimmiten asianajaja, joka toimii vakavan rikoksen kohteeksi joutuneen tukena. Oikeusavustajan maksaa valtio ja määrää käräjäoikeus.

SEURAAMUS (PÅFÖLJD)

Rangaistus, jonka valtio määrää rikoksesta. Seuraamuksia ovat esimerkiksi sakko, vankeus, ehdollinen tuomio, suojeluvalvonta ja erityishoitoon määrääminen.

RANGAISTUSMÄÄRÄYS (STRAFFÖ-RELÄGGANDE)

Syyttäjä voi määrätä rangaistuksesta ja vahingonkorvauksesta, jos rikos on yksinkertainen ja tekijä on tunnustanut teon.

ERITYISEDUSTAJA (SÄRSKILD FÖRETRÄDARE)

Erityisen sopiva henkilö, useimmiten asianajaja tai avustava lakimies, joka huolehtii lapsen huoltajan sijaan lapsen oikeuksista esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä. Kärjää-oikeus voi määrätä erityisedustajan, jos huoltajaa tai häneen läheisessä suhteessa olevaa henkilöä epäillään lapsen kohdistuneesta rikoksesta.

SYYTETTY (TILLTALAD)

Rikoksesta syytetty henkilö.

HUOLTAJA (VÅRDNADSHAVARE)

Henkilö, jolla on lapsen oikeudellinen huol-

tajuus eli joka on lapsesta oikeudellisessa vastuussa. Huoltajana voi olla joko toinen vanhempi tai molemmat vanhemmat tai tuomioistuimen määräämä henkilö (ks. myös kohta Erityisedustaja).

VAATIA (YRKA)

Pyytää tai vaatia tietyn päätöksen tekemistä.

SYYTÄJÄ (ÅKLAGARE)

Lakimies, joka johtaa esitutkintaa ja edustaa valtiota oikeusprosessissa.

SYYTE (ÅTAL)

Syyttäjän tai yksityishenkilön vaatimus tuomioistuimelle tietyn henkilön tuomitsemisesta yhden tai useamman rikoksen johdosta.

VALITTAMINEN/MUUTOKSENHAKU (ÖVERKLAGANDE)

Pyyntö asian käsittelemisestä ylemmässä oikeusasteessa (ks. myös kohta Tuomioistuin), jos henkilö ei ole tyytyväinen tuomioon.

TIETOA RIKOSUHRIVIRANOMAISESTA (BROTTSOFFERMYNDIGHETEN)

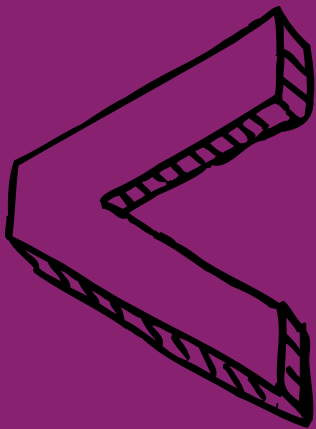
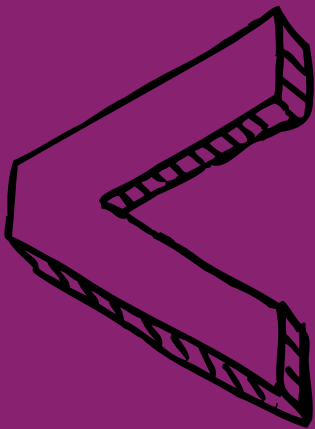
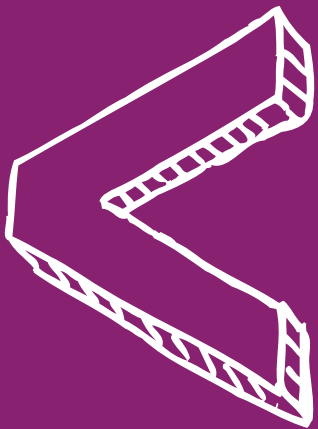
Rikosuhriviranomainen toimii kansallisesti kolmella vastuualueella:

- **RIKOSVAHINKOKORVAUKSET**
- **RIKOKSEN UHRIEN RAHASTO**
- **TIEDOTUSKESKUS.**

Sen yleisenä tavoitteena on edistää rikoksen uhrien oikeuksia sekä kiinnittää huomiota heidän tarpeisiinsa ja etuihinsa.

Osoitteessa www.brottsoffermyndigheten.se on usealla kielellä tietoa rikoksen uhrien oikeuksista ja oikeusprosessista sekä muiden viranomaisten ja aatteellisten järjestöjen yhteystietoja.

Rikosuhriviranomainen vastaa mielellään esimerkiksi rikosten yhteydessä maksettavia korvauksia koskeviin kysymyksiin. Soittamalla viranomaisen palvelunumeroon 090-70 82 00 (valitse nro 4) voit puhua rikosvahinkoyksikön käsittelijän kanssa.

BROTTSOFFERMYNDIGHETEN

Box 470, 901 09 Umeå

Puh. 090-70 82 00

registrator@brottsoffermyndigheten.se

www.brottsoffermyndigheten.se